

name Bernard aangehaald. Dat hij huane uit de aansloot of ook dat der Mystiek zelfden inhoud z. 132. Calvijns grond; het ge- is, door het volk der aangedreven spruit zijne ver- an de wisseling Christus in ons at wij aan Zijn ord geene open- arbij komt een- enschap scheidt midden van aat boven lz. 137. Van een- r affecten, van- ging met Chris- kan, ontmoeten geloofsmystiek, st, laat zich op en mysticus zo- arontschuldiging ge gemeenschap gepredikt wordt de vrome enke- als lid van het het Bijbelwoord s, blz. 140. Bij zijn leven doen e Schrift is hij 141. De leer wil h het Woord is n ons alles toe- diep ingedrukt tusgemeenschap van het Hoofd e zoeken en zoo wijken, zoo ver- af te glijden in innigheid, (de nachtrijmt), de leven is Calvijns et christelijk ge- eestemming van elijk naar Hem id op Hem aan- kenteken van vroomheid der of, blz. 143. Ook het christelijke lich laten gaan it onder ba- et Woord ekt is, waarop blijft, blz. 144. ngt ons geen in rioneen be-

drift enz. heb- k, en dus een soortige wet- geen prijs in e overheid in net de interne enz. En wat leren kring ten dus hebben de eit in eigen is scheppings- deze wereld niet verdringen elander lig- reiniteit Gods. ig betreft dus enlevings- meenschappen, pperwil in de jn. 64)

in hoofdzak kring", zoals propageerd, is ij in Kuyper's achtige werke-

over deze ma- tur (!), waarin t werkt naar ns (!), waarop ica mag heer- geloofs (!), bin- on zelf Souve- zens door dat

van Kuyper's be- naar het artikel: A. Kuyper Her- 18de Jaargang, de citaten in het

wastzijnsinhoud... Want Calvijn verbindt de werking des Heiligen Geestes met de heiliging en vernieuwing van het gansche leven... Het testimonium wordt ons ten deel, om ons zeker te doen zijn van ons heil, en het bereikt dit doel, doordat het de waarheid van Gods Woord aan onze harten bevestigt en ons bij het Woord van God houdt. Van God kan slechts Hij Zelf getuigenis afleggen in Zijn Woord, maar Zijn Woord zal eerst dan geloof in onze harten vinden, wanneer het door het inwendige getuigenis des Geestes verzegeld is. Omdat aldus het testimonium overal verschijnt in verbanding met het Woord Gods, is ook hier aan alles een grens gesteld, wat in de Mystiek zich als werking en ingeving des Geestes voordoet... Unio mystica, zegt Calvijn, te zamen groeien met Christus, lid zijn van Hem, het Hoofd; maar in alles zijn niet wij het, die ons zelve gewichtig toeschijnen en het oog richten op het op en neer van onze vrome ervaringen, gewichtig is Christus, het onveranderlijke voorwerp van ons geloof, zoodat de door de Mystiek be- geerde identiteit van subject en object nooit voorkomen kan, blz. 146.

S. GRELDANUS.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXXIV.)

297. Wat beteekent het breken van het brood?

Dat zooals voor elk onzer dat brood gebroken wordt, aldus ook voor elk onzer Christus aan het kruis ver- breijeld en gestorven is.

298. Wat beteekent het gebruiken van brood en wijn?

Ten eerste, dat zooals brood en wijn het lichamelijk leven onderhouden, aldus het lichaam en bloed van Christus, door ons gegeten en gedronken, ons ten eeuwigen leven voeden.

Ten tweede, dat zooals uit vele graankorrels één brood wordt, waarvan wij een deel ontvangen, en uit vele druiven de wijn ontstaat, dien wij drinken; alzoo ook de geloovigen één lichaam worden in Christus.

299. Wat is: Christus' lichaam eten en Zijn bloed drinken?

Het is gelooven in Christus, en door het geloof en den Geest van Christus, die in ons woont, een lidmaat van het lichaam van Christus worden, zoodat wij, om- dat dat (lichaam) in den dood is overgegeven, de ver- geving der zonden ontvangen; en uit Hem, als uit de Bron, (door den H. Geest, die in Hem woont en in ons uitgestort is), het eeuwige leven en de eeuwige ge- rechtigheid, die in Hem is, drinken.

300. Is Christus te eten slechts: deelgenoot worden van de verdienste van Christus en van de gaven des Heiligen Geestes?

Het is dit alleen niet, maar ook de gemeenschap aan den Persoon en zelfstandigheid van Christus Zelf (*). Want Zijn Godheid woont in ons. Zijn lichaam daaren- tegen wordt zoo met onze lichamen verbonden, dat wij daarmee één zijn.

B. G. B.

*) ipsius Christi personae et substantiae communicatio.

geloof zich wijdt." 65) En die natuur, dat den- ken en dat geloof worden door Kuyper nadruk- kelijk „kringen" genoemd en ze hebben ook een in- eigen kring geldende soevereiniteit. Ja, de geloofs- soevereiniteit wordt door Kuyper genoemd „de diepste spijl waar alle Souvereiniteit in eigen kring op rust." 66)

Hier gaat het niet meer over levenskringen in den zin van menselijke gemeenschapsver- banden met een eigen aard en taak en terrein, maar over bepaalde functiën van den mensch, als denken en gelooven; ja zelfs over de „natuur"! En de „sovereiniteit in eigen kring" geldt ook daar!

Wanneer dus de wijsbegeerte der wetsidee met het begrip „sovereiniteit in eigen kring" ook ope- reert ten aanzien van de verschillende mensche- lijke functiën en zelfs bij de natuur-zijden der ge- schapen werkelijkheid, dan doet ze niets, dan navolgen wat Kuyper haar voordeed.

Een paar maal noemde ik reeds het woord „functiën". Het is een woord van groote be- tekenis in de wijsbegeerte der wetsidee, gelijk reeds genoegzaam bleek. Welnu ook dit woord is weer ontleend aan Kuyper's gedachtenwereld. Hij sprak, doeleind op gevoel, denkleven, ethisch, aes- thetisch en geloofs-leven, als van „levensfuncti- en". Het menselijke leven, zoo betoogde hij, gedijt eerst dan in hogere harmonie, als de ont- wikkeling van deze levensfunctiën een evenredige is. 67) En met name noemde hij het geloof „de hogere levensfunctie, die tot onze menselijke natuur behoort." 68)

Wanneer we nu zien, dat Dr Kuyper „de sou- vereiniteit in eigen kring" van kracht acht óók in de „natuur" en de „levensfunctiën" van den mensch, en we houden dan vast, dat naar Kuy- per's rotsvaste overtuiging, alle geschapen leven onder eigen, dat leven in aard en bestaan en wer- king bepalende, wetten is gesteld; ja, dat de eigen- aardigheid van dat leven juist door die van God

65) Souvereiniteit in eigen kring; p. 11/12.

66) Idem, p. 15.

67) Het Calvinisme 2, p. 135, 137.

68) E. Voto II, p. 296.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het „Voorbehoud" der Kerk.

II.

In een vorig artikel hebben we den eisch ver- meld, dien Rosenberg en de zijnen aan de Kerk stellen: zij moet zich geheel en onvoorwaardelijk in dienst van het nationale leven stellen; zij mag in deze zaak geen enkel voorbehoud maken; ge- hoorzaamheid aan de eischen van het volksche leven is het eerste gebod.

Welnu, zegt Brachmann in zijn „Alfred Rosen- berg und seine Gegner", aan die voorwaarde vol- doet de hedendaagsche Protestantische Kerk niet; zij maakt „voorbehoud", dat is een niet te looch- nen feit. En hij voegt er, in navolging van Rosen- berg aan toe: Van dit voorbehoud gaat de ver- lammende werking uit, die het droeve lot van de Protestantische theologen werd.

Men realiseere zich goed waarom het hier gaat. Tot de Kerk wordt het verwijt gericht, dat zij Gods geboden hooger stelt dan menselijke, en dat zij door dat te doen zichzelf ondermijnt! Tot de Kerk wordt het verwijt gericht, dat zij ge- hoorzaam is aan haar Heer! Neen, natuurlijk wordt dat verwijt niet in dezen vorm gegoten. Maar, het komt daarop neer; dat is de aan- klacht!

Begonnen wordt met de mededeeling, dat Gods geboden en die van het nationale leven samen- vallen; er is geen onderscheid. En de Kerk, die onderscheid maakt, zegt deze leer, erkent God niet, en verwerpt daarmee het nationale leven. Dat is de vorm, waarin de aanklacht wordt ge- geven. De verleidelijke vorm! De verleiding tot ongehoorzaamheid. Waaraan, helaas, een deel der Kerk bezwijkt. Getuige de verordeningen van Dr. Werner onlangs gegeven. Getuige een uittaling van een Thüringschen „Evangelischen" bisschop, de „Landesbischof" Martin Sane, onlangs gepu- bliceerd. Deze uittaling is te merkwaardig om niet weergegeven te worden.

Sane heeft bij het Sturmhutverlag in Freiburg, een brochure doen uitgegeven, getiteld: „Martin Luther über die Juden". In het voorwoord schrijft deze kerkelijke autoriteit:

„Op den 10den November 1938, op den dag, waarop we de geboorte van Luther gedenken, branden in Deutschland de synagogen. Het Duit- sche volk geeft zijn antwoord op de vermoording van den gezantschapsraad Von Rath door de hand van een Jood. De macht der Joden op economisch gebied wordt definitief gebroken en daarmee den door God gezegenden vrijheidsstrijd met de vol-

gegeven en gehandhaafde wetten is bepaald en wordt bewaard — dan mogen we, blijvend in Kuyper's eigen gedachtenlijn, rustig beweren, dat deze soevereiniteit in eigen kring vanzelf moet leiden tot het aanvaarden van een soevereiniteit in eigen wetskring. Dat wil dan zeggen: een eigensoortigheid en onderlinge onher- leidbaarheid van die „natuur" en die „levens- functiën" MET de wetten, die die „natuur" en die „levensfunctiën" beheerschen.

Wetten en het door die wetten beheerschte leven, passen immers op elkaar als de stempel op de medaille, die met dien stempel geslagen werd.

Maar met het bovenstaande is omtrent dit punt nog niet alles gezegd.

Nog op andere wijze moeten we tot het resul- taat komen, dat Kuyper de soevereiniteit in eigen wetskring met groote klaarheid heeft gezien en geleerd.

Wanneer we hooren van het feit, dat kerk, staat, gezin, universiteit enz. sovereen zijn in eigen kring, dan moet bij ieder de vraag rijzen: wa- rom zijn ze dat? Een dergelijke soevereiniteit kan toch maar niet willekeurig door menschen worden geponeerd!

Natuurlijk heeft ook Dr Kuyper deze vraag ge- steld en beantwoord.

Dit antwoord vernemen we reeds, als we hem over die sovereen kringen hooren spreken als over levenskringen of ook levenssferen — wo- rden door hem voortdurend gebezigd. Maar nog duidelijker wordt het antwoord, als Kuyper ons komt zeggen, dat in die levenskringen, die zich naar eisch van Gods ordinantie vormen, die „in het wezen der dingen gegrond en dus van God ge- schapen" zijn, een eigensoortig „leven", een be- paalde „levensuiting" wordt gevonden. In elken kring „openbaart" zich een bepaald „leven". We vinden er in: „levensuitingen" der „maatschap- pij." 69) Er zijn „organen", „organisatiën", waarin

69) Kuyper vat hier onder „maatschappij" samen alle „leven", dat „zijn impuls niet van den Staat ontvangt: t.w. het huizeigen, de Kerk, de plaatselijke gemeente, handel, nijverheid, wetenschap, kunst en wat dies meer zij". Ons Program 1, p. 300.

ledige bevrijding van ons volk gekroond. Het We- reldkatholicisme en de Oxfordwereld protesteert; zij verheffen samen met de Westersche democra- tieën hun stemmen als beschermheeren der Joden, en stellen zich tegenover het Duitse Rijk, waar dat den Joden den oorlog verklaart. In dit uur moet de stem van den man gehoord worden, die als de Duitse profeet in de 16de eeuw, uit on- kunde (!) eerst als vriend der Joden begon, maar die, door zijn geweten gedreven en door zijn levens- ervaringen geleerd, de grootste anti-semiet van zijn tijd is geworden, de man, die zijn volk tegen het Joodsche gevaar waarschuwt. Zijn stem is ook nog heden geweldig dan het armzalige woord der internationale Jodengenooten en schriftgeleerden, die zich van God en volk vervreemd hebben en die niets meer van Luther's werken wil weten..."

Tot zoover bisschop Sane.

Dat is het „christendom", zooals dat heden in sommige landen geleerd wordt. Deze „dienaar" maakt geen „voorbehoud", integendeel; hij laat ons zien hoe de Kerk zich moet gedragen om waardeering in de oogen der machthebbers te vinden.

Laten we toch bedenken, dat dagelijks 75 mil- lioen menschen (of zijn het er meer) opgewekt worden om te leven en te handelen, zooals die man het wil. En dat in deze tijden, waarin het nationale leven volle aandacht vraagt, krachtig de eisch van Gods Woord verkondigd moet wor- den ook dit leven (in al zijn geleidingen) naar Zijn ordinantiën te richten. Dat de Kerk dit „voorbe- houd" moet maken.

Keeren we nu naar het boekje van Brachmann terug.

Hij zegt, dat de (door hem gelaakte) houding der Kerk voortkomt uit haar belijdenis van schuld en zonde. Zij, (de Kerk), luidt het, heeft een andere basis dan die van het volksche bestaan. De grond- slag van de Evangelische theologen is de door het semietische Oosten overgebrachte voorstelling van den paradijsachtigen oertoestand der wereld, die aan alle historie voorafgaat. Deze oertoestand, zegt men vervolgens, heeft zich niet kunnen hand- haven. Maar het verlangen naar hem, dat in een, slechts dogmatisch te begrijpen, verlossing zijn voorloopige vervulling ervaart, is, meent men, ge- bleven. In ieder geval: de wereld staat onder het minusteecken. D.w.z. die wereld is principiëel verkeerd. Maar, vervolgt Brachmann, de volksche op- vating van het bestaan kent geen paradijsachtigen oertoestand in den zin van den voor-Aziati- schen-Oosterschen mensch. Hij kent het bestaan slechts als strijd om het bestaan. „De strijd is de vader van alle dingen", zegt de Grieksche phi- losoof Heraclitus. Met hem begint het leven, in hem bereikt het zijn hoogtepunt, met hem sluit het af. Leven en dood vormen hier een onverbroke- lijke eenheid, die het verhindert den dood (zoo- als Paulus het doet) te verstaan als de „bezoldi-

dit maatschappelijk „leven" zich „uit". Dit zijn alle uitspraken van Kuyper zelf.

Kuyper verduidelijkt zijn bedoeling als hij er op wijst, dat de wetenschap, beoefend in de univer- siteit, „niets anders is dan de aanwending van het ons ingeschapen onderzoekings- en denkvermogen op den kosmos, en de kunst niet anders dan de natuurlijke productiviteit van ons verbeeldings- leven." Een kerk is er, „wijl het God behaagd heeft den mensch behoefte aan godsvrucht en aan- bidding in te scheppen."

De eigensoortigheid der sovereen kringen leidt dus tot het aannemen van de eigensoortig- heid van het daarin werkende „leven"; of — anders gezegd — van de daarin zich roerende „levensuitingen". Ja, eigenlijk is het zelfs omgekeerd: omdat er in die kringen van kerk, staat, wetenschap, kunst enz. een eigen levens- uiting van den mensch gevonden wordt, die daarin domineert en die eigensoortig en dus niet herleidbaar is tot andere levensuitingen — daár- om zijn ze sovereen t.o.v. elkaar. Die sovereen- teit rust op de eigensoortigheid van het in de kringen werkende leven.

Maar dit eigensoortige „leven" is weer gebon- den aan bepaalde, door God daarvoor gestelde wetten. Het ééne (het eigensoortige „leven") is absoluut onbestaanbaar zonder het andere (de eigensoortige wetten).

En zoo komen we ook op deze wijze tot de con- clusie, dat Dr Kuyper reeds de idee van souve- rene wetskringen (kringen van eigensoortige wet- ten met het door die wetten bepaalde en be- heerschte eigensoortige leven) heeft gegrepen.

En de wijsbegeerte der wetsidee — zij had alleen die idee over te nemen en uit te werken naar streng wetenschappelijke methode, rekening hou- dend met den stand van het huidige wijsgeerige en vakwetenschappelijke onderzoek, om aldus ook deze door en door Schriftuurlijke visie (om een geliefkoosde uitdrukking van Kuyper zelf te be- zigen) „aan te passen aan het moderne bewustzijn." Natuurlijk met meedoogenlooze handhaving van de ééne albeheerschende antithese.

H.

C. V.